

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ «ПРОБЛЕМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ ТРАДИЦІЙНИХ І НОВІТНІХ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ»

Пленарне засідання конференції

7–8 жовтня 2008 р. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського спільно з Асоціацією бібліотек України, Інформаційно-бібліотечною Радою НАН України і Радою директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академії наук – членів Міжнародної асоціації академії наук провела міжнародну наукову конференцію «Проблеми гармонізації традиційних і новітніх бібліотечно-інформаційних ресурсів».

У роботі конференції взяли участь більш ніж 300 науковців, працівників бібліотечної та інформаційної сфери, серед них: представники національних, державних і обласних наукових, галузевих бібліотек, інформаційних підрозділів і бібліотек науково-дослідних установ НАН України та вищих навчальних закладів. До тематики наукової конференції виявили інтерес і зарубіжні бібліотечні та інформаційні фахівці, зокрема, з Росії, Білорусі, Польщі, Угорщини. Для оприлюднення було заявлено 229 доповідей, виступів і повідомлень.

Пленарне засідання конференції відкрив голова Інформаційно-бібліотечної ради НАН України, генеральний директор Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, академік НАН України **О. С. Онищенко**. Привітавши учасників конференції він відзначив, що цей захід присвячений двом ювілеям: 90-річчю від часу заснування НАН України і Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ) та 20-річчю започаткування проведення наукових конференцій під егідою НБУВ. Висвітливши основні етапи еволюційного розвитку Бібліотеки доповідач підкреслив, що концептуальна модель, розроблена ще засновниками Всенародної бібліотеки України, сприяла ефективному функціонуванню Бібліотеки протягом усіх 90 років її існування.

Сьогодні НБУВ є однією з найбільших бібліотек світу, інформаційний ресурс якої налічує майже 15 млн од. зберігання. З кожним роком збільшується частка документів на електронних носіях, але ресурси на традиційних носіях не втрачають своєї значущості і ролі, навпаки, їхня наукова, культурна і фінансова цінність з часом лише зростає. Саме тому НБУВ вбачає стратегію свого розвитку у гармонізації традиційних і новітніх бібліотечно-інформаційних ресурсів, у реалізації нової моделі бібліотеки, яка працюватиме з інформацією на основі інноваційної моделі її обробки з використанням інтелектуальних комп'ютерних технологій. Для цього, як зауважив доповідач, необхідно вирішити низку проблем, а саме: уточнення місця і ролі Бібліотеки у системі «автор – чи-

тач – споживач»; створення у структурі Бібліотеки відділу з пошуку, аналізу і збереження електронної продукції; забезпечення доступу до електронних ресурсів; каталогізація електронної продукції; входження електронної продукції до національної бібліографії повноцінним вагомим структурним елементом; підготовка бібліотечних фахівців, спроможних гармонізувати й інтегрувати традиційні та новітні ресурси; виділення у структурі бібліотечнознавчої науки нових розділів – «порталознавство», «сайтознавство», «чатознавство» з метою дослідження їх як об'єктів, через які надходять величезні потоки інформації. Академік О. С. Онищенко наголосив, що бібліотеки України повинні об'єднати свої зусилля для ефективного вирішення цих питань, адже гармонізація традиційних і новітніх інформаційних ресурсів – це не лише нагальна потреба сьогодення, а й надійна перспектива розвитку бібліотек у майбутньому.

Питанням використання інформаційних ресурсів сучасних бібліотек у забезпеченні діяльності органів державної влади був присвячений виступ директора департаменту РНБО України **С. М. Кандаурова**. Він, зокрема, зазначив, що в умовах інформатизації українського суспільства, розвитку інформаційного виробництва і електронної інформації значення бібліотечних установ постійно зростає, адже державне управління для прийняття оптимальних, ефективних, дієвих рішень потребує оперативного аналізу величезних обсягів інформації, яка об'єктивно відображає усі аспекти життя українського суспільства. Корисною, на думку доповідача, була б діяльність бібліотек щодо пошуку, відбору, обробки та первинного аналізу дедалі зростаючих масивів інформації стосовно актуальних питань соціально-економічного розвитку суспільства, розбудови державних інститутів. З огляду на те, що сучасні інформаційні технології стали інструментом впливу на різні категорії нашого населення, виступають каталізатором загострення усіх елементів системи ризиків, з якими нині стикається Україна, бібліотеки особливу увагу повинні приділяти питанням державної безпеки. У цьому контексті С. М. Кандауров, наголошуючи на значущості інформаційно-аналітичних структур та інформаційних центрів, відзначив позитивний досвід співпраці РНБО України з СІАЗ НБУВ, у результаті якої постійно поліпшується інформування громадян про діяльність владних структур, більш повно розкривається зміст політичних процесів, які відбуваються в Україні та за її межами.

Проблеми створення і використання інформаційних ресурсів для наукових бібліотек знайшли відображення у спільній доповіді директора Інституту проблем реєстрації інформації НАН України, чл.-кор. НАН України, д-ра техн. наук **В. В. Петрова** та заст. директора Інституту проблем реєстрації інформації НАН України, д-ра техн. наук **А. А. Крючина**, оприлюдненій А. А. Крючиним. Як зазначив доповідач, сьогодні проводити наукові дослідження, готувати студентів і спеціалістів, оперативно отримувати інформацію, встановлювати зв'язки між науковими центрами і школами без електронних видань і систем пошуку неможливо. Нині термін цитування у середньому становить від 1,5 до 4 років, тому сподіватися, що українська наука зможе достатньо динамічно розвиватися, використовуючи лише традиційні видання є марною справою. Це підтверджує і незначний відсоток публікацій українських учених у БД «Science Citation Index» та «Current Contents». Тому Інститутом проблем реєстрації інформації НАН України і НБУВ було створено Український реферативний журнал «Джерело», який частково усуває цей недолік. З огляду на те, що індекс цитування є однією з найважливіших оцінок діяльності більшості наукових шкіл Європи, МОН України спільно з НБУВ поновили контакти з Інститутом наукової інформації США з метою передплати БД «Science Citation Index», «Current Contents» і «Web of Science», оцінювання місця української науки у світовому рейтингу і визначення пріоритетних напрямів розвитку науки загалом. А. А. Крючин повідомив присутнім, що НАН України спільно з МОН України підготувала проект, за яким (у разі включення його до бюджету) на корпоративних засадах вищезазначені БД матимуть змогу передплатити майже 300 тис. клієнтів, зокрема: усі науково-дослідні інститути НАН України, чотири галузеві АН України, усі державні університети. На думку доповідача, реалізація такого проекту дозволить нашій державі більш активно вступити у науковий обмін.

Интерес аудиторії викликав виступ співробітника Угорського представництва видавництва «Springer» (м. Будапешт) **Ласло Хорвата**, який ознайомив присутніх з основними напрямками діяльності найбільшого у світі книжкового видавництва «Springer». Він відзначив, що з метою комплексного інформаційного забезпечення наукових досліджень видавництво друкує переважно наукову літературу, монографії, і лише незначну частину продукції становлять підручники, професійна література. Що характерно, вся література видається як у традиційній, так і в електронній формі. «Springer» є прикладом видавництва, яке успішно гармонізує друковані й електронні ресурси. Зважаючи на необхідність набуття сучасними бібліотекарями нових навичок та постійного оволодіння новими, актуальними знаннями Л. Хорват також представив учасникам конференції спеціалізоване видавництво «Shanders», яке видає літературу з питань організації роботи бібліотеки, управління бібліотекою та ін.

Питання методології сучасного бібліотекознавства як науки порушила у своїй доповіді зав. відділу Російської державної бібліотеки (м. Москва) **М. І. Акіліна**. Вона проаналізувала основні етапи розвитку бібліотекознавства, зауваживши, що у різні часи учені-бібліотекознавці

застосовували для вивчення бібліотеки різні форми наукової раціональності: класичну (бібліотека розглядалася як статична система), некласичну (бібліотека – динамічна система, що розвивається) і посткласичну (бібліотека – складноеволюціонуюча система). Доповідачка зазначила, що трансформаційні процеси, які переживають бібліотеки, функціональні й структурні зміни зумовлюють необхідність оновлення і збагачення методології бібліотекознавства, наступності дослідницьких традицій. На перший план сьогодні виходять дослідження бібліотеки як складної, відкритої, нелінійної системи. З методологічної точки зору, основою для таких досліджень є синергетична теорія розвитку, яка ґрунтується на вченні про саморозвиток складних систем і визнає нелінійний їх характер. М. І. Акіліна особливо наголосила, що кожний новий тип дослідження не повинен заперечувати попередній, лише використання різних методологічних підходів дасть змогу бібліотечній науці знайти новий шлях розвитку і піднятися на новий, вищий рівень.

Питанням створення і використання телекомунікаційної мережі НАН України був присвячений виступ керівника Київського представництва Державного підприємства «Українська академічна і дослідницька мережа» (УАРНЕТ) **Р. Ю. Дубицького**. Він зазначив, що створення академічної телекомунікаційної мережі мало на меті організацію інфраструктури, яка дає змогу працівникам науки і освіти вийти на європейський рівень інформаційного забезпечення, створення єдиного інформаційного простору з можливістю спільного використання внутрішніх інформаційних ресурсів надання доступу до ресурсів глобальних інформаційних мереж для забезпечення наукової діяльності й участі у міжнародних проектах. На сьогодні, як зауважив доповідач, до мережі підключено 150 установ НАН України, 40 університетів, 80 інститутів і коледжів, 200 загальноосвітніх шкіл майже в усіх обласних центрах України. У перспективі для розвитку академічної мережі планується створювати паритетні канали передачі даних з мережами сусідніх країн, зокрема, з АН Російської Федерації та з великими академічними мережами Європи. Крім того, одним з пріоритетних напрямів є робота з активізації наповнення академічної телекомунікаційної мережі інформаційними ресурсами та розширення спектра послуг, які вона надає.

Діяльність Національної парламентської бібліотеки України (НПБ України) на шляху переходу від традиційної бібліотеки до інформаційного центру, що динамічно розвивається, представила учасникам пленарного засідання її генеральний директор, заслужений працівник культури України **Т. І. Вилегжаніна**. Вона зауважила, що у сучасних геополітичних і економічних умовах НПБ України з метою оптимізації інформаційного забезпечення різних категорій читачів взяла курс на широкомасштабне впровадження новітніх інформаційних технологій, на використання ресурсів глобальних мереж та створення власних інформаційних ресурсів, представлених на веб-сайті бібліотеки. Серед пріоритетних напрямів діяльності НПБ України доповідачка виокремила такі: співпраця з Секретаріатом Президента, Кабінетом Міністрів України, Комітетом з питань культури і духовності Верховної Ради Ук-

раїни, Міністерством культури і туризму України з питань інформаційного забезпечення; постійна робота над нормалізацією лексики в інформаційно-пошукових системах; створення електронної бібліотеки (страхові копії рідкісних і цінних видань), у рамках якої формується колекція «Пам'ять України»; участь у підготовці законодавчих та нормативно-інструктивних документів, програм і проектів, що визначають розвиток бібліотек України.

З великою увагою учасники конференції вислухали виступ зав. відділу Центральної наукової бібліотеки ім. Я. Коласа НАН Білорусі **О. П. Смик**, присвячений діяльності відділу маркетингових досліджень, організованому у структурі Бібліотеки 2003 р. з метою надання довготривалого доступу до ресурсів шляхом налогодження прямих зв'язків з користувачами. Основними напрямками роботи відділу є: проведення маркетингових досліджень, пропаганда і реклама інформаційних ресурсів і послуг, створення позитивного іміджу Бібліотеки. Крім того, за словами доповідача, маркетингова діяльність вносить у роботу Бібліотеки істотні зміни – відмову від пасивної стратегії обслуговування (задоволення вже існуючого попиту) і звернення до активних (ринкових) форм діяльності (розширення ринку бібліотеки, виявлення перспективних груп користувачів тощо).

Питанням використання електронних юридичних баз даних в аналітичній роботі з запитом читачів присвятила свій виступ головний бібліотекар Російської державної бібліотеки (м. Москва) **О. А. Долотова**. Вона презентувала діяльність Центру правової інформації РДБ, завданнями якого є пошук і видача інформації за запитом користувачів і організація інформаційної взаємодії між системами правової інформації різних рівнів і зовнішніми БД з метою створення нової методології, навчання і консультування. Також було проаналізовано низку правових БД, створених Центром («Союзправоинформ» – законодавство колишніх республік СРСР), «Деловая пресса», «Електронное правительство», «Советник», «Право в Інтернеті», «Свод законов Российской империи» та ін.). Доповідачка зазначила, що саме вони дають змогу одночасно використовувати величезні обсяги інформації, забезпечують реальну доступність правової інформації широкому колу користувачів. Торкаючись питання регулярного оновлення БД достовірною інформацією О. А. Долотова наголосила на тому, як важливо враховувати повноту не лише центральних, а й регіональних масивів інформації, адже комплексний, погоджений розвиток усіх позицій інформаційної системи – основа для становлення і удосконалення єдиної інформаційної технології у сфері права.

Наукові БД EBSCO представила у своєму виступі менеджер видавництва періодики EBSCO **Тереза Горецька** (Німеччина). Вона підкреслила, що в умовах, коли більша частина наукової інформації розпорошена на порталах, форумах, веб-сайтах, у депозитаріях і журналах, і 31 % пошуків користувачами необхідних матеріалів є безуспішним, значно зростає роль бібліотек у пошуку і відборі інформації з гарантією високої якості. У цьому їм допомагає провідний постачальник електронних сервісів – EBSCO. Доповідачка, зокрема, зауважила, що EBSCO, маючи величезну колекцію наукових журналів з усіх га-

лузей знань, забезпечує інтегрований доступ до цієї інформації користувачам із США та країн Центральної і Східної Європи, і таким чином створює рівні умови для інтелектуального розвитку сучасного суспільства. Нині БД EBSCO є основним електронним ресурсом для 50 тис. клієнтів з усього світу, серед них: бібліотеки, наукові установи, інформаційні центри, університети, бізнес-школи та ін. Також Т. Горецька ознайомила учасників пленарного засідання з оновленим веб-сайтом EBSCO, який враховує п'ять критеріїв популярності інтернет-сервісів, визначених під час нещодавно проведених досліджень, а саме: легке навчання у пошуку інформації; ефективність (швидкість) пошуку; запам'ятовування (для повторного звернення); врахування помилок користувача у процесі пошуку; зручність використання. Підсумовуючи свій виступ, доповідачка наголосила на тому, що глобалізаційні процеси розкривають для бібліотек нові горизонти, надаючи можливість багатоаспектного розкриття свого потенціалу. Реалізувати ці можливості і досягти найбільшого ефекту у пошуку інформації допоможе EBSCO.

На адресу НБУВ надійшли вітання від Міністра культури і туризму України В. В. Вовкуна, заступника Голови Верховної Ради М. Томенка, президентського фонду Леоніда Кучми «Україна», багатьох національних бібліотек СНД та обласних бібліотек України. Під час пленарного засідання НБУВ привітали з ювілеєм: керівництво Ради Федерації Федеральних зборів Російської Федерації (Г. Л. Власова, помічник заступника голови Ради Федерації) та дирекція Замка Королівського у Варшаві (Аліна Дзенталь).

У рамках міжнародної наукової конференції відбулося спільне засідання Асоціації бібліотек України (АБУ) та Ради директорів наукових бібліотек і інформаційних центрів академій наук – членів Міжнародної асоціації академій наук (далі – Ради). У роботі засідання взяли участь зарубіжні гості, керівники і фахівці провідних бібліотек України – членів АБУ.

Після пленарного засідання робота конференції продовжилася у секціях:

- Інформаційні ресурси сучасної наукової бібліотеки: проблеми трансформації та розвитку.
- Веб-технології та ресурси в науковій бібліотеці.
- Удосконалення дистантних форм використання інформаційних ресурсів бібліотеки.
- Книжкові та електронні біографічні видання: спільне і відмінне, традиції і новаторство.

У рамках конференції також були проведені семінар «Електронне середовище наукової бібліотеки» і круглий стіл «Документні ресурси спеціалізованих фондів бібліотек у сучасному інформаційному просторі». Учасники конференції мали змогу ознайомитися з книжковими виставками: «Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського – 90 років», «Україна – Швеція: часові пласти», «90 років НАН України: біологічні науки в Україні», «90 років НАН України: хімічні науки в Україні».

В. Здановська,
мол. наук. співробітниця НБУВ